

DE TRIBUNE

Redactie-adres:
D. J. WIJNKOOP, Pretoriusplein 3.
Amsterdam.

SOC. DEM. ORGAAN

Administratie-adres:
Gysbrecht van Aemstelstraat 32
Amsterdam.

Orgaan van de Soc.-Dem. Partij (S. D. P.).
VERSCHIJNT WOENSDAGS EN ZATERDAGS.

REDACTIE: J. C. CETON, H. GORTER,
W. v. RAVESTEIJN en D. J. WIJNKOOP.

Abonnement bij vooruitbetaling fr. p. 60 cent per 3 mnd.
Weekabonnement 5 ct. voor de 2 urs. - Losse nrs. 3 ct.
ADVERTENTIËN 15 CENT PER REGEL.

INHOUD: Een der oorzaken van den Wereldoorlog. — Hollandsche bestialiteit. — De Oorlog. — Economische Kroniek: De Voorspellingen van Marx in het Licht der moderne statistiek: Centralisatie van Bezit. - Verdwijning van de Middenstand. — Geïnterneerde deserteurs. — Volhouden maar! — Politiek en Polimiek: Schelderig en katterig. — Vrouwelijke Zachtheid. — De onderwerping der S. D. A. P. — Tegen de Honger. — Uit het leven der landweersoldaten op een fort in de Zaanstreek. — Van de Afdelingen. — Advertentiën. — Korrespondentie.

Een der oorzaken van den Wereldoorlog.

In de ontwikkeling van den proletarischen klassestrijd in de verschillende groote Rijken gedurende de jaren voorafgaande aan den Wereldoorlog, ligt één der reeksen van omstandigheden, die hem hebben doen uitbreken.

Zoo is de houding der Duitsche vakverenigingen, d.w.z. van de leiders der vakverenigingen, van het vakverenigingskader, de vakverenigingsbureaucratie, de hoofdkracht en hoofdvoedingsbron van het reformisme en indirect ook van het afmatings-Marxisme, zonder eenigen twijfel een der hoofdoorzaken, die de Duitsche Regeering, het Duitsche Imperialisme in 1914 den moed en de kracht hebben gegeven den oorlog te beginnen.

Het is in dit verband uiterst interessant weer eens de ontwikkeling der arbeidsgeschillen en der stakingsbeweging in de jaren, aan den oorlog voorafgaande, na te gaan van Engeland, den grootsten en gevaarlijksten tegenstander van het Duitsche Imperialisme.

Wij zien er weer uit, hoe, niettegenstaande ook in Engeland de vakverenigingsleiders hun best hebben gedaan, om de rust in het bedrijfsleven te bewaren en geschillen langs vreedzamen weg tot oplossing te brengen, dit toch volstrekt niet is gelukt.

Integendeel: in de jaren, onmiddellijk voorafgaande aan den Wereldoorlog, bereiken de geschillen tusschen ondernemers en arbeiders in Engeland een omvang, die slechts in revolutionaire tijdperken, als b.v. in de jaren 1815—32 en van 1832—43 voor Engeland, of voor Rusland in de jaren 1904—05, zijn weerga vindt.

Ziehier een tabel, die een idee geeft van de toeneming dier geschillen. Wij ronden de cijfers af.

	Aantal stakingen	direct baarbij betrokken arbeiders	indirect erbij betrokken arbeiders	verloren werkdagen
1905	358	67600	25850	bijna 2½ miljoen
1906	486	157800	59900	3 miljoen
1907	601	100700	46700	2,1 miljoen
1908	399	223900	71500	10,8 miljoen
1909	436	170200	130500	2,7 miljoen
1910	531	385000	130000	9,9 miljoen
1911	903	831000	130000	10,3 miljoen
1912	857	1.233000	230000	40,8 miljoen
1913	1497	516000	172000	11,5 miljoen
1914	999	327000	121000	10,1 miljoen
daarvan tot 1 Aug. 1914	848	308	115000	10 miljoen

De enorme, *revolutionnaire* toeneming van het aantal stakingen sinds 1905, haar hoogtepunt bereikend in het jaar van de groote mijnwerkersstaking 1912, die de Engelsche maatschappij in

haar grondvesten deed schudden, is zoo duidelijk, dat ze geen toelichting noodig heeft.

Wij vestigen er alleen de aandacht op, dat, afgezien van dit hoogtepunt, ook in 1913 en 1914 de opgaande lijn in de stakingsbeweging zich doorzet. Wat het aantal stakingen betreft bereikt 1913 zelfs een absoluut hoogtepunt en zou 1914, indien de oorlog niet was uitgebroken, een waardige opvolger zijn geweest, met reeds 1000 stakingen en 10 miljoen „verloren“ werkdagen in 7 maanden.

Het is aan geen twijfel onderhevig, of deze ontwikkeling van den klassenstrijd in Engeland, gedurende de laatste 10 jaar, waardoor de Engelsche arbeidersklasse, *wat betreft beweging en kracht van verzet*, zich aan de spits van de Europeesche arbeidersbeweging had gesteld, is in velerlei opzichten van diepgaanden invloed geweest op de heerschende klassen en de Regeering. Direct kan zij — hoewel het zeer moeilijk is daarover directe bewijzen bij te brengen — al naar den aard en de opvattingen der Britsche Imperialisten, tweeërlei werking hebben geoefend. Bij de vreedzame elementen der bezittende klassen — de radicalen, de vertegenwoordigers van het textiel-kapitaal en aanverwanten, die hun stem vinden in Manchester Guardian en Daily News bv. — kan zij gewerkt hebben ter versterking van hun voornemen om het met Duitschland op een accord te gooien en zoo de gevreesde botsing te vermijden. Men weet, dat er in 1912-'13 in die richting pogingen zijn aangewend. Bij de Conservatieven, de consequente Imperialisten, moet zij echter de neiging om het tot een botsing te laten komen, hebben versterkt. Volgens het woord, dat een der vertegenwoordigers van de heerschende kringen, een oude dame, in een der werken van een beroemd modern Engelsch schrijver in den mond is gelegd (the Patrician): „Wij hebben een oorlog noodig; dan, zult gij zien, zal het volk bewijzen, dat het nog goed is.“

Wat ook vrijwel vast staat, is, dat, in verband met de tamheid, die de Duitsche vakverenigingsleiders sinds 1906 ten toon spreidden, de Duitsche Imperialisten, mede uit de revolutionnaire ontwikkeling der arbeidsgeschillen in Engeland, concludeerden, dat Engeland wellicht 't niet zou wagen, den strijd aan te binden.

Hoe dit zij, de ontwikkeling der arbeidsgeschillen in het Vereenigd Koninkrijk, was vóór den oorlog, een der allerverheugendste teekenen uit een internationaal revolutionnaire en anti-kapitalistisch standpunt.

De uitgebroken Wereldoorlog heeft ook in dit opzicht maar al te zeer de belangen van het Imperialisme gediend.

Maar: dat zelfs gedurende den oorlog de voorhoede der Engelsche arbeiders zich door haar leiders niet geheel van het voeren van den klassenstrijd heeft laten afhouden, waarborgt ons toch, dat, zoodra de worsteling voorbij is, de strijd althans in Engeland opnieuw heftig zal opvlammen.

v. R.

Hollandsche bestialiteit.

Er is dezer dagen van twee zijden een boekje open gedaan over het Hollandsche gevangeniswezen.

Een correspondent van een groot Engelsch imperialistisch blad, de heer James Dunn, heeft te Rot-

terdam preventief gevangen gezeten op de beschuldiging van in gevaar brengen der Nederlandsche neutraliteit. Bijna tegelijkertijd is een Hollandsche journalist, een gewezen socialist, schrijver van vreeselijke anti-bourgeoisverzen in de „Jonge Gids“ (zaliger nagedachtenis), thans inplaats van Jood Christen en inplaats van socialist patriot, voor ongeveer eenzelfde „misdrijf“ uit de gevangenis ontslagen en begonnen met een relaas van zijn ervaringen in zijn weekblad „Holland Express“.

Een deel der groote pers zwijgt de mededeelingen dezer beide journalisten dood (o.a. de „N. R. Ct.“, die de taktiek van doodzwijgen gedurende den oorlog reeds in vele gevallen meesterlijk heeft toegepast).

En daar is reden voor. Want uit de mededeelingen van deze beide schrijvers blijkt weer eens, hoe er in het menschonteerende en brutale, voor eenigszins ontwikkelden en beschaafden niet alleen, maar zelfs voor arbeiders, die 't wat beter gewend zijn dan de ellendigsten onzer maatschappij, vernederende en onnoodig kwellende karakter van het Hollandsche straf-regiem nog geen schijntje verbeterd is sinds de Enquête, daarover in de „Jonge Gids“ van 1899 door Heyermans ondernomen, welke enquête, waatoe bijna alle socialisten en revolutionairen van toen hun bijdragen leverden, in dien tijd veel opzien wekte.

De heer Dunn schrijft over zijn ervaringen met dien eigenaardigen drogen humor, die den Engelschman zelfs in de meest ellendige toestanden vaak niet verlaat. B. Canter noemt de toestanden in de Hollandsche „huizen van bewaring“ meer pathetisch: eenvoudigweg Russisch.

Maar beider conclusies en ervaringen stemmen wonderwel overeen.

Ook menschen als zij, die — nota bene vóórdat er van eenige „schuld“ sprake is! — gevangen worden gehouden, zonder dat zij zich aan iets hebben schuldig gemaakt of beschuldigd worden van iets, dat ook maar eenigszins onteerend zou kunnen worden geheeten, ook *politieke* gevangenen m.a.w. worden heden ten dage, op bevel der Hollandsche Regeering, aan wier hoofd de tuchthuiswet-ontwerper Cort v. d. Linden staat en waartoe de Hollandsche Arbeiderspartij behoort, niet alleen van hun vrijheid beroofd, maar ook behandeld, zooals men in andere landen voor 50 jaar beroepsdieven en -moordenaars behandelde.

De groote pers, voor zoover zij wel van deze onthullingen kennis neemt, steekt er natuurlijk een beetje den draak mee en bekijkt (als de „Nieuwe Crt.“) de zaak van den humoristischen kant.

Het Dagblad van de Arbeiderspartij denkt er natuurlijk niet meer aan, regeeringsorgaan als het is, om deze onthullingen op de juiste waarde te schatten en er gebruik van te maken, zooals het lang vervlogen dagen tijdens de Hoogerhuizen-zaak geschiedde.

Voor ons is het feit, dat er in het barbaarsche Hollandsche gevangenisstelsel sinds 20 jaar niets is veranderd, slechts een aanwijzing te meer voor de beestachtige gezindheid, die ondanks alle fraaie frasen en beschavingsfratsen, onze Hollandsche bourgeoisie nog steeds bezielt, evengedoe als haar voorouders, de Hollandsche Regenten.

v. R.

De Oorlog.

„Het is zeer te vreezen, dat Servië, loopende de onderhandelingen, verloren gaat.“ Tot die conclusie kwam de overzichtschrjver van de N. R. Ct. j. l. Dinsdag den toestand samenvattend, zooals die zich reeds in het begin dezer week door het voortrukken der Duitsch-Oostenrijksche en der Bulgaarsche legers op het nieuwe hoofdvechtsterrein in den Balkan liet aanzien. Met de loopende onderhandelingen worden natuurlijk bedoeld die, welke nog tusschen de Entente-Mogendheden (Engeland, Frankrijk, Italië, Rusland) gaande zijn, over de wijze waarop zij de Serven te hulp kunnen komen.

Sindsdien is de vooruitgang der met een ontzaglijke overmacht voortschrijdende drievoudige vijanden van het Servische leger doorgezet. Een dag later meldde het Duitsche communiqué reeds, dat in Noord-Servië aan den Donau de verbinding tusschen de Duitsch-Oostenrijksche en de Bulgaarsche troepen tot stand was gekomen. De nieuwe verbondenen, Ferdinand en de Keizerrijken, hebben elkaar dus reeds de hand gereikt, in figuurlijken zin. Een blik op de kaart is voldoende om te laten zien, dat daarmee, in principe althans, de verbinding Berlijn—Weenen—Konstantinopel tot stand is gebracht. Weliswaar niet op een manier, dat de Centralen een bruikbaren en veiligen weg voor militaire transporten enz., kortom een veiligen verkeersweg naar het Ottomaansche Rijk reeds nu zouden bezitten. Zoo ver is het nog niet. Daartoe is noodig de bezetting van den spoorweg via Nisj, de tijdelijke Servische hoofdstad. En een bezetting zòd, dat die spoorweg niet meer bedreigd wordt door vijandelijke troepenmachten. Daar zijn de Centralen (Duitschland-Oostenrijk) nog een heel eind van af. Maar de verbinding Berlijn—Konstantinopel is er. Wie trouwens, die de zaken nuchter en kalm bekeek, heeft ooit gemeend, dat, als de Duitschers dit wilden, zij in het tot stand brengen van die, zij 't ook bedreigde, verbinding niet zouden slagen?

Als men de uitingen van vele persorganen der Entente nagaat, dan krijgt men haast den indruk, als of zij dit niet mogelijk hebben geacht, en eigenlijk pas in de laatste weken zich volledig rekenenschap zijn gaan geven van den ernst van den toestand daar... voor Servië. Ongetwijfeld komt dit voor een groot deel hierdoor, omdat zij, zelfs toen Bulgarië reeds voorgoed de zijde der Centralen had gekozen, er toch nog vast op rekenden, dat Griekenland in geval de Bulgaren Servië den oorlog aandeden, volgens zijn verdrag Servië te hulp zou komen. Wenizelos, de afgetreden Eerste Minister schijnt dit ook vast te hebben toegezegd en op zijn uitmoediging zijn er ook troepen der Entente, maar niet veel, naar Saloniki gezonden, die blijkbaar slechts bedoeld waren als een zeer bescheiden hulp-corps voor de Grieksche legers. Waren deze namelijk tegen Bulgarië te velde getrokken en had dan Rumenië ook nog, zooals een sterke partij daar wenscht, de zijde der Entente gekozen, dan had Bulgarië alle moeite gehad om zich tegen die twee te verweren en zou het de Serviërs misschien volstrekt niet onmogelijk zijn geweest om de Duitsch-Oostenrijkers opnieuw te verslaan, zooals zij ze al eenmaal verslagen hebben, of althans hun opmarsch zòd moeilijk te maken, dat de Grieken en de Entente tijd genoeg zouden hebben gehad, hun te hulp te komen. De plotselinge val van Wenizelos en het „veto“ — ik verbied — van den Griekschen basileus (koning) deed heel dit plan, dat aan één draad hing, in elkaar storten. En de fout zou dus, van de zijde der Entente, hierin gelegen hebben, dat zij niet ingelicht was omtrent de Grieksche verhoudingen.

Wij hebben nu uit den mond van een Engelschen Minister de officieele verklaring, dat Engeland en Frankrijk den toestand op den Balkan heel ernstig inzien. Op een vraag in het Hoogerhuis omtrent den aard der expeditie naar Saloniki heeft Lord Lansdowne geantwoord, ten eerste dat er tot nog toe maar een kleine troepenmacht daar bijeen was gebracht, daar er op 't oogenblik geen andere konden worden aangevoerd, maar dat er middelerwijl een groote troepenmacht in gereedheid wordt gebracht voor den dienst in Zuid-Oost-Europa. Wij weten dus nu, dat de expeditie der Entente tegen Bulgarië en de Duitsch-Oostenrijksche troepen op den Balkan wordt voortgezet. Maar... de verdere woorden van den Engelschen Minister laten ook geen twijfel, dat die hulp, zooals ook onvermijdelijk is, te laat zal komen om Servië nog voor bijna geheele bezetting te bewaren en de aansluiting der Duitsch-Oostenrijkers met Bulgaren en Turken te verhinderen. Woordelijk immers heette het:

„Ten aanzien van den militairen toestand zijn de bondgenooten het op dit punt ten volle eens, dat, wanneer er versterkingen aankomen, het noodig zal zijn om met beleid de stellingen uit te zoeken en te trachten, het tot een beslissing te brengen. Wij zullen de Engelsche troepen trachten te gebruiken om de bewegingen der Centralen door Bulgarië heen te dwarsboomen. Hieromtrent wordt nog nader overleg gepleegd en Sir Charles Monro (de nieuwe bevelhebber aan de Dardanellen) heeft opdracht, hierover zòd spoedig mogelijk omstandig verslag uit te brengen. De regeering zal zich niet laten overhalen tot een onverwijd optreden, uitgaande van een schielijke ingeving of van vage gevoelens of verlangens om een bepaald doel te bereiken. Iedere stap zal slechts genomen worden, nadat de beste adviezen van maritiemen en militairen aard zijn ingewonnen.“

Als iets uit deze verklaring duidelijk is, is het dit, dat althans Engeland niet gereed is voor een krachtig optreden tot hulp aan de Serven, en dat er wel zal worden opgetreden, maar dat het lang kan duren.

Deliberante Senatu, perit Saguntum. Terwijl de Senaat der Grooten beraadslaagt, gaat het bolwerk, dat Servië was, voor de Entente verloren. Maar wij hoeven daarom met de Servische Regeerders en militaire machthebbers nog geen medelijden te hebben. Wel met het Servische volk, dat evenals het Belgische, maar in nog vreeselijker mate, de fouten en den machtswaan van zijn heerschers betaalt met eindeloze stroomen bloed, met zijn beste krachten. Die Servische heerschers hebben uit het lot van België nog niet geleerd, dat de kleine staat, die zich op welke wijze dan ook als werktuig van een der groote Mogendheden laat gebruiken, onvermijdelijk de dupe wordt. Zij hebben nog niet ingezien, of 't althans voor hun volk verborgen gehouden, dat 't Engelsche en Fransche Imperialisme, zòd goed als in het Belgische geval, zich natuurlijkerwijze slechts om één ding bekommert, dat is eigen winst.

Maar, vraagt men dan misschien, was het niet in 't hoogste belang van Engeland en Frankrijk om Servië, het koste wat het wilde, te redden? Wij toonden reeds aan, dat, indien de berekeningen der Entente-Staatslieden waren uitgekomen, Servië er ook dezen keer, met hulp der Entente, en om den prijs van enorme verliezen door weer een ander volk, ook waarschijnlijk of althans mogelijk wel weer in geslaagd zou zijn om den inval af te weren. Doch nu dit eenmaal niet gelukt is, nu spreekt het vanzelf, dat de Staatslieden van de Entente, ondanks de wanhopige smeekbede, die Pasjits, de Servische Minister-president, pas weer tot hen heeft gericht, zich vòd alles afvragen: wat eischt ons staats-d.w.z. imperialistisch belang.

Gaan wij dat na, dan ligt de zaak zeer duidelijk zòd: het is inderdaad voor althans twee der groote tegenstanders van de Centralen, namelijk voor Engeland en Italië, en in bijna even sterke mate ook voor Rusland, van belang, dat de Centralen geen veilige en zekere verbinding met Constantinopel krijgen. Weliswaar zijn er Engelsche Imperialisten, die zòd ver gaan, dat zij den aanval van gecombineerde Turksch-Duitsche troepen — men weet met welk wereldhistorisch doel —, die ten slotte gericht is op Egypte, liever dàd willen afwachten dan op Gallipoli en het Balkan-schiereiland. Maar de meesten denken, en wel te recht, niet zòd lichtvaardig over een Duitsch-Turksche inval in Egypte. Verder hebben Rumenië en Griekenland er een zeer groot belang bij, dat, ten eerste Bulgarië als Duitsch Vazal niet te machtig wordt, ten tweede Constantinopel niet op den duur wordt een vesting van het Duitsche Imperium. In dit opzicht gaan de belangen van althans drie der Groote Mogendheden en twee nog neutrale samen. In andere opzichten zijn er tegenstellingen. Italië b.v. heeft met Griekenland deze groote belangen gemeen, maar, daarna, zijn ze in vele opzichten elkaars mededingers. Hoogstwaarschijnlijk ligt hierin een der voornaamste redenen, dat de Grieksche Koning zijn kruit droog wil houden. Wat Frankrijk betreft, zijn belangen zijn bij wat er op den Balkan en in 't Turksche Rijk gebeurt, direct 't minst betrokken. Men mag wel aannemen, dat dit een van de redenen is geweest, waarom Delcassé, een Afrikaansch politicus bij uitnemendheid, — heel zijn politiek is op de vestiging van Frankrijk's suprematie in Noord-Afrika gericht geweest — 't daarom in de gegeven omstandigheden niet verantwoord achtte troepen te zenden ter hulp van Servië. Italië heeft een enorm belang bij het behoud van Servië, maar dit wil nog volstrekt niet zeggen, dat 't zich daarom geroepen moet voelen,

Servië ook direct te hulp te snellen. Indirect heeft het dit gedaan, door in de laatste dagen met enorme verliezen zijn offensief tegen de Oostenrijkers te hervatten en daarbij ook eenige vorderingen te maken.

Dit zijn in hoofdtrekken de factoren, die de politiek van althans eenige der aan den oorlog-deelnemende of bij de Balkan-zaken direct geïnteresseerde machten bepalen. En uit dit alles volgt toch duidelijk, dat de „vernietiging“ van Servië een episode is in de worsteling der Grooten, zooals een jaar geleden, de strijd om België. Geen van beide, noch Servië's vernietiging, noch België's bezetting kan van beslissenden aard zijn in den strijd. Hoogstens baant zij, al of niet, den weg voor nieuwe beslissingen.

Wat de Serviërs nu zullen doen? Het verstandigste zou alsnog zijn, vrede te sluiten, maar dat verstandigste zullen de heerschende klassen natuurlijk niet doen, omdat de Bulgaren op hun „pond vleesch“ staan als Shylock en er dus voor hen niets is te winnen, maar veel te verliezen, indien zij zich voor de Centralen verdedigden. Er rest hun steeds nog een uitweg, om zich met wat zij van het leger over kunnen houden, op bijna onneembare stellingen terug te trekken, namelijk naar het land van broeder Nikita, den schapendief van de Zwarte Bergen (Montenegro).

Daar kunnen zij zich, daar de Entente de Zee beheerscht, ongetwijfeld staande houden. En het waarschijnlijkst is dan, dat de Entente, heeft zij eenmaal troepen genoeg, met behulp van de Serven, die het moeilijke terrein immers volop kennen, in een soort kleinen oorlog zullen beproeven de verbindingslijnes der Centralen naar Bulgarië onveilig en onbruikbaar te maken. Dan zal op een ander schiereiland een Engelsch leger weer dezelfde rol spelen als dat van Wellington in de jaren 1810-12 op het Iberische Schiereiland (Portugal en Spanje) tegen de maarschalcken van Napoleon. v. R.

Ekonomische Kroniek.

De Voorspellingen van Marx.

In het licht der moderne statistiek.

III. Centralisatie van Bezit. — Verdwijning van de Middenstand.

Ten opzichte van de verdwijning van de middenstand is de kwestie, zegt J. M. Rubinow, die we in dit artikel steeds volgen, in Grünbergs-Archiv voor de Geschiedenis van het Socialisme en de Arbeidersbeweging: Doet zich hier een historisch proces voor van differentiëring (groeïend verschil, grootere afstand) tusschen de „hoogere“ en de „lagere“ klassen?

Iedereen weet wel, dat allerlei handwerk en de wetenschappelijke leiding van industriële ondernemingen functies van de middenstand blijven, en zelfs dat door de vooruitgang van de techniek het aantal specialisten toeneemt, en zodoende een nieuwe middenstand ontstaat. Maar dat doet niets af aan de beslissende betekenis van de bovengestelde vraag.

Uit de vergelijkende inkomstenstatistiek kan men niet zòd maar het antwoord vinden op deze vraag. Machinearbeiders bijv. verdienen in Duitschland wel tusschen de 2000 en 3000 Mark (f 1200—1800), maar ze blijven toch arbeiders. En dan: De levensmiddelenprijzen zijn van 1890 tot 1912 met meer dan 50 pCt. gestegen; wanneer men in 1912 een dollar of een rijksdaalder heeft, kan men daarvoor slechts koopen wat in 1890 maar f 1.65 kostte; of wie in 1912 een inkomen heeft van 3000 Mark of f 1800, is er niet beter aan toe, dan wie in 1890 een inkomen had van 2000 Mark of f 1200, maar statistisch is hij misschien naar de middenstand overgegaan! Bovendien, ook een werkelijke toename van het gemiddelde inkomen der arbeiders — gesteld die toename bestaat — heeft niets te maken met de kwestie van het verdwijnen van de werkelijke middenstand, de kleinere ondernemers, ook al komen er meer dokters, advocaten, leeraars, journalisten en toneelspelers.

Uit de Pruisische inkomsten-statistiek blijkt, dat er in 1852 62 personen waren met meer dan 100.000 Mk. inkomen, en in 1902 2762, d. i. 45 maal zòd veel. In 1852 waren er 640 met 30.000—100.000 Mk., in 1902: 13205, d. i. 20 maal zòd veel. Dit is ontwijfelbaar, meent Rubinow, een bevestiging van Marx' theorie van de opeenhooping van het bezit: een grooter deel van het nationale inkomen is in handen van de millionnaires gekomen.

Of nog een voorbeeld van de agglomeratie (opeenhooping) van bezit: Van alle personen met een

inkomen van meer dan 900 Mk. hadden er in 1857 slechts 0.08 pCt. of één op de 2500; meer dan 3.500 Mk. inkomen; maar in 1902 reeds 0.42 pCt. of één op de 236. Intusschen zijn er menschen die uit het feit dat bijv. in Pruisen in 1853 slechts 6 personen waren met een vermogen van 3 millioen en daarboven, en in 1902: 639, bewijzen dat de kapitalisten elkaar niet doodslaan, en dat dus van concentratie van de rijkdom geen sprake is!

Zonder onze lezers nu met de tabellen van de verdeling van inkomsten in Pruisen te vermoeden, willen we toch konstateeren, dat in 1892 95.16 pCt. van alle getelden slechts een inkomen van hoogstens 2100 Mk. hadden, en dat deze 95.16 pCt. over slechts 66.6 pCt. van het totale inkomen beschikten, d. i. 28.56 pCt. „te weinig“.

Gemiddelde inkomens (van 2100 tot 30.500 Mk.) hadden in 1822 slechts 4.75 pCt. van alle getelden, maar die 4.75 pCt. hadden 24.84 pCt. van het totale inkomen. En de 0.9 pCt., d. i. minder dan $\frac{1}{1000}$ van het geheel, die in 1892 méér dan 30.500 Mk. inkomen hadden, beschikten over 8.56 pCt. van het totale inkomen.

In 1912 omvatten de laagste, de gemiddelde en de hoogste inkomens volgens de zoeven aangegeven verdeling, respectievelijk 91.61 pCt., 8.23 pCt. en 0.16 pCt. van alle getelden. Maar terwijl de laagste inkomens 32.54 pCt. van het „nationale“ inkomen „te weinig“ kregen (dus nog 4 pCt. méér te weinig dan 20 jaar geleden), hadden de gemiddelde en hoogste inkomens 21.68 pCt. en 10.86 pCt. te veel, waarbij op te merken valt dat vooral het „te veel“ der hoogste inkomens sinds 20 jaar klimt (van 8.47 pCt. op 10.86 pCt.).

Of om het in een tabel duidelijk te maken.

Laagste Inkomens.	Percentage der Getelden.	Percentage Nat. Ink.	Vershil.
1892	95,16	66,60	minder 28,56
1912	91,61	59,07	minder 32,54
Gemidd. Inkomens.			
1892	4,75	24,84	meer 20,09
1912	8,23	29,91	meer 21,68
Hoogste Inkomens.			
1892	0,09	8,56	meer 8,47
1912	0,16	11,02	meer 10,86

Lijkt dat nu meer op verdeling of op opeenhooping van het „nationale inkomen“ in Pruisen? Had Marx, afgezien van het tempo, gelijk of niet? vraagt R.

Het gaat om een tijdsverloop van slechts 20 jaar. En in die 20 jaar is het „nationale inkomen“ van rond 9³ op 19¹ milliard Mark (1 milliard M. = 1000 millioen M. = 600 millioen gdn.) gestegen. Van deze toename, opgeleverd door een 15 á 16 millioen producenten, heeft zich een groep van 0.16 pCt. (of nog niet één op de 600 van de bevolking) 11 pCt. toeëigend. Hoeveel te meer dan zal deze toeëigening door een kleine groep, de concentratie van bezit, van inkomen en rijkdom, bij slechts weinigen, kunnen blijken uit een vergelijking van 1912 met bijv. 1853.

Rubinow heeft deze vergelijking gemaakt en komt tot het volgende resultaat:

Laagste Inkomens.	Percentage der Getelden.	Percentage Nat. Ink.	Vershil.
1853	98,22	89,06	minder 9,16
1912	91,61	59,07	minder 32,54
Gemidd. inkomens.			
1853	1,77	9,87	meer 8,10
1912	8,23	29,91	meer 21,68
Hoogste Inkomens.			
1853	0,01	1,17	meer 1,16
1912	0,16	11,02	meer 10,86

In zestig jaren kapitalistische ontwikkeling (1853—1912) heeft het „nationale inkomen“ in Pruisen zich *vervijfvoudigd* (van 3³ op 19¹ milliard M.), maar het inkomen van de hoogste groep (in 1912 een zeshonderdste deel van de bevolking) was in dat jaar *vijftig maal* zoo groot als in 1853.

Zal men nu nog beweren, dat de concentratie van het kapitalisme aanwezen, niet een centralisatie van bezit en kapitaal in handen van een kleine groep met zich meebrengt? Zal men nog durven volhouden, dat de economische tendenz een andere is dan het centraliseeren van het bezit in weinige handen?

Neen immers. Door de gegeven cijfers wordt de in het begin gestelde vraag naar het groeiend verschil tusschen de hogere en lagere klassen duidelijk beantwoord, en wel zoo: De afstand wordt grooter; populair uitgedrukt: de middenstand verdwijnt.

Over de beteekenis van de aandeelhouders in naamloze vennootschappen in verband met de kwestie van de verdwijnende middenstand een volgend maal.

Geïnterneerde deserteurs.

In het interneringskamp te Bergen bevinden zich nog 26 Deutsche deserteurs. Deze hebben reeds maanden geleden een verzoek om onmiddellijke vrijlating bij de militaire autoriteiten ingediend.

Voor geruimen tijd zijn er enkele anderen vrijgelaten. Dit doet de achtergeblevenen vreezen, dat zij niet zullen vrijgelaten worden, maar aan het eind van den oorlog aan Duitschland zullen worden uitgeleverd.

Bovendien vreezen zij, dat, als Nederland nog eens gedwongen zou worden aan de zijde van Duitschland aan den oorlog mede te doen, zij terstond zouden worden uitgeleverd, zooals de Turksche deserteurs door Bulgarije zijn uitgeleverd.

Men kan zich de gevoelens dezer mannen voorstellen. Het is de plicht der Nederlandsche regeering hen onmiddellijk in vrijheid te stellen. H. G.

Volhouden maar!

Het regent — millioenen winst!

De cijfers van de Winst- en Verlies-Rekening van het op 30 Juni j.l. beëindigde balans-jaar 1914 15 van de Mannesmann-Werke (gelijk bekend is spelen de Mannesmanns een belangrijke rol in de voorhistorie van de Wereld-Oorlog) in Dusseldorf zijn thans bekend. Uit de 9627490 Mark zuivere winst (dus bijna 10 millioen Mark winst in het eerste oorlogsjaar tegen 6867613 M. in het vorige jaar) zullen op de 61 millioen Mark oude aandeelen 10 procent worden uitgedeeld (vorig jaar: 7¹/₂%), en op de 11 millioen Mark nieuwe aandeelen 5% dividend.

De Naaml. Venn. Panzer in Berlijn had ten gevolge van leger-leveranties een bruto-winst van 537152 M. (vorig jaar: 192213 M.). Na afschrijving van 175103 M. (vorig jaar: 96266 M.) blijft er een zuivere winst van 362049 M. (v. j.: 124604 M.). Er wordt een dividend uitgekeerd van 10% (v. j.: 4%) op 1,8 millioen M. aandeelen. Er zijn nog voor lange tijd orders.

Hoe loonend het fabricceeren van oorlogsmateriaal is, blijkt ook uit het verslag dat door de aandeelhouders van de Staalwerken in Witte ad Roef is goedgekeurd. Deze werken leveren bijna alleen munitie, en volgens mededeelingen van de direktie zijn er nu reeds orders tot aan het eind van het jaar, zoodat — „er hoop is, dat ook de volgende balans bevredigend zal zijn“. Wat de heeren „bevredigt“, zoo schrijft de „Bremer Bürger-Zeitung“ aan wie wij dit ontleenen, toonen de cijfers van het balans-jaar 1914 15 in vergelijking met die van het vorige jaar, die we er tusschen haakjes bijvoegen. De bruto-winst bedroeg 4119450 M. (1892200 M.) of 2827250 M., d. i. 118 procent méér dan verleden jaar. Uitgekeerd werd 18% dividend (tegen 10% v. j.), maar men had evengoed 25% kunnen uitkeeren, indien men afschrijving en winstverdeling op de gewone wijze had doen geschieden. Men groepeerde de cijfers anders, om wat bescheidener te schijnen. Het volk moet zich niet al te zeer verbazen over de hooge winsten der oorlogs-leveranciers, vooral niet als er weer een nieuw „goed“ jaar in aantocht is. Zòd, zegt de „B. B. Z.“, zal menigeen de oorlog nog lang kunnen uithouden en er niet direkt een eind aan wenschen te maken: „Volhouden maar! Het volk kan doodbloeden en verhongeren, als ons de millioenen maar in de schoot vallen!“

Zoo denken de Deutsche geldlui. En de Hollandsche?

„Het zou zeer te betreuren zijn“, lezen we in de Schetsen van de Geldmarkt in de „N. R. C.“, „wanneer Roemenië in de Europeesche oorlog betrokken zou worden.“ En waarom deze zachtaardigheid?

Omdat in de laatste weken een bescheiden opwaartsche koersbeweging in Roemeensche petroleumfondsen zich aan de Amsterdamsche beurs aftekende, en omdat de uitvoer van petroleum in Roemenië, waarbij zooals men weet het Hollandsche kapitaal sterk betrokken is, sinds die uitvoer weer tot op zekere hoogte is toegestaan, dadelijk tot verhoogde prijzen kon geschieden. Maar niet alleen bij de Roemeensche petroleum ook bij de Roemeensche Staatsschuld is Nederlandsch geld betrokken. En daarom, zoo heet het in de „N. R. C.“, zou het dubbel jammer zijn, indien Roemenië in de Europeesche oorlog zou worden meegesleurd, wijl dit ontegenzeggelijk tot een ontredering van de Roemeensche petroleummarkt en eveneens tot een inzinking van de koersen hier ter beurze zou kunnen leiden.

Hoe meer ze anders doen, de heeren kapitalisten, hoe meer ze precies op elkaar lijken. Een volgende maal daarom nog iets over andere oorlogswinsten. Wp.

Politiek en Polemie.

Schelderig en katterig.

Er moet ons nog een opmerking over de laatste gemeenteraadsverkiezing in Rotterdam IV uit de pen. Wij behaalden daar met van Ravesteyn 180 stemmen van de 7525 uitgebrachten. Dit was voor ons niet schitterend, maar ook niet om moedeloos van te worden, want dezen zomer hadden we met Koeten 240 stemmen, van de 9147 uitgebrachte of 2,6%, en nu 2,4%.

Nu weten we wel, dat toen v. R. 577 stemmen had, maar dat is door ons niet als maatstaf van onze kracht genomen. We weten ook, dat bij dergelijke verkiezingen inderdaad allerlei eigenaardige combinaties zich kunnen voordoen. Wij hebben dan ook volstrekt niet uitbundig gejuicht of „geblaaskaakt“, zooals de heer Spiekman over ons in „Het Volk“ schrijft, doch eenvoudig dit feit gekonstateerd. We hebben daarna enkel nog maar eens er op gewezen, dat diezelfde heer Spiekman toen zijn mond maar niet kon houden over dat getal 577. Inderdaad het leek toen, of hij er meer van overstuur was dan wij.

Herinneren we intusschen even, dat bij een andere tusschentijdsche verkiezing in Jan. 1914 v. Ravesteyn 170 stemmen kreeg van de 7735 uitgebrachte. Met het oog daarop kunnen wij dus op vooruitgang bogen. Maar over „geblaaskaak“ gesproken! De heer Spiekman vermoffelde even in zijn overzicht van de eerste stemming, dat zijn kandidaat vergeleken met de verkiezingen in Juli gedaald was van 3067 op 2548 stemmen, terwijl hij er zeer sterk op wees, dat de liberaal zoo'n reusachtige duikeling had gemaakt, doch daarbij per ongeluk vergat te melden, dat dezen zomer tusschen klerikalen en liberalen de „Godsvrede“ nog heerschte. Maar onze geachte bestrijder geeft nog andere bewijzen, dat hij soms slecht leest. Hij toch schrijft:

„Blijkens de „Tribune“ besloot de afd. Rotterdam der S. D. P. de kiezers per advertentie aan te raden, zich bij de herstemming van stemming te onthouden.

Het schijnt dien „revolutionairn klassenstrijders“ dus net gelijk te zijn, of een christelijk-historisch reaktionair dan wel de leider van de zeeliedenvereniging in den gemeenteraad komt“.

Och, och, nou houdt ie zich waarachtig nog, alsof deze houding van ons hem verbaast. En dat na ons kongres en onze manifesten. Inderdaad, meneer Spiekman, de reaktionair V. d. Wilde en de „arbeider“ Brautigam zijn ons op 't oogenblik volmaakt gelijk. Wilt ge een bewijs? Amsterdam IX, waar de reaktionaire oud-liberalen, waarop gij hier zoo scheldt, uw man Van den Tempel in de Kamer zullen brengen, (en reeds gebracht hebben. R. T.)

Echter, bij herstemming is Brautigam er niet gekomen, hoewel Spiekman eerst nog al goeden moed scheen te hebben. De uitslag heeft hem diep teleurgesteld en hij erkent; maar zoekt een paar doekjes voor 't bloeden, o. m. in dezen geest:

„We aarzelen niet, het te zeggen: het is een teleurstelling.

„Zeker, het stemmental van ruim 4000, door eigen kracht, zelfstandig bereikt, is zeer belangrijk. Een groot aantal partijgenooten in distrikt IV heeft hard gewerkt, en wanneer de drie christelijke partijen samen werken, en, gelijk thans, op het laatste oogenblik nog komen met de beruchte „Allemaal-socialist“-biljetten, waarin met de leugenachtigste voorstelling van zaken de belastingbetalers van alle gading tegen de sociaaldemokraten te hoop worden gejaagd, is het voor één jonge partij moeilijk te winnen“.

Door eigen kracht!!! Dat moet je lezen, het strooibiljet van de Unie-liberalen en vrijzinnige demokraten je herinneren, en dan niet denken aan geblaaskaak. Of denk hierbij aan de moeilijkheden voor een jonge partij om te winnen. Toch geen geblaaskaak. Ach, ach, wat is H. S.' heldere brein door de katterigheid beneveld. Intusschen, hadden ze nu die 577 stemmen van ons maar gehad. Dan!... v. d. Wilde had 4612 stemmen en Brautigam 4145.

D. O. S.

Vrouwelijke Zachtheid.

De Stuttgartsche „Sozialdemokrat“ haalt uit het September-nummer van Velhagen en Klasings „Monatshefte“ eenige „gedachten“ aan van een Deutsche vrouw, Emmi Lewald, die deze dame zegt dat haar in slapeloze nachten gekomen zijn.

Voorbeeld: „Drieduizend doode Engelschen voor het front! Geen simfonie zou mij thans aangenamer stemmen! Wat gaat dat prettig, troostvol, hoopvol door de zenuwen: Drieduizend doode Engelschen voor het front. — Tot in de droom klinkt het door, en zoemt als een zachte melodie in het hoofd...“

Ziehier een sterk staaltje van imperialistische — „Kultur“!

De onderwerping der S. D. A. P.

Als de ook door ons een paar maal behandelde tin-zaak (het leveren van tin aan Duitsland door de Ned. Regeering) iets bewezen heeft, dan wel dit, dat de zoogenaamd tegen Duitsland gerichte mobilisatie van het Ned. leger absoluut geen zin heeft, wijl, zoals in ons blad reeds meermalen aangewezen is, de Duitse regeering en de Nederlandsche als koek en ei zijn.

Desniettemin heeft het Partijbestuur van onze nationale Arbeiderspartij, de S. D. A. P., het dienstweigeringsmanifest van Dr. Bähler c. s. als een gereede aanleiding beschouwd, om voor de zooveelste maal, maar nu kort en duidelijk te verklaren, „dat in Nederland het eenige middel om buiten de oorlog heen woedende oorlog te blijven, gelegen (is) in de mobilisatie van de weermacht, — dat de mobilisatie een noodzakelijkheid (is), om het land buiten de oorlog te houden — dat de mobilisatie ook in het belang der arbeidersklasse moet worden aanvaard“. „Kon de weermacht de taak die zij thans vervult, niet naar behooren volbrengen, dan — zoo meent het P. B. der Arb. Partij — zou dat zijn een „vergroting van het gevaar voor ons land, om in de oorlog te worden medegesleept“. De S. D. A. P. „beoogt . . . allerminst ontredde van het leger“, zoo gaat het P. B. voort, en „zoolang het overheerschend belang, ook van de arbeidersklasse, tot mobilisatie dwingt, kan ook de (S. D. A. P.) niet anders doen, dan de bestaande leger-organisatie erkennen“.

Na deze volkomen onderwerping niet alleen aan het militarisme, maar tevens aan een Regeering, die volstrekt noodeloos de mobilisatie doorzet, eindigt het P. B. dan met een huichelachtig „opkomen tegen de aangekondigde voornemens van overheidswege om vervolgings-maatregelen tegen de onderteekenaars (van het dienstweigerings-manifest) op touw te zetten.“ Wie zooals de S. D. A. P. in dit dokument eischt „onderwerping aan de wet“, „verdediging van de zelfstandigheid des lands“, „mobilisatie van de weermacht“, en „erkenning van de bestaande leger-organisatie“, die zet in werkelijkheid de Regeering aan tot de sterkst mogelijke vervolging van de dienstweigeraars, en liegt als hij het anders zegt.

Met dit dokument heeft de S. D. A. P. haar onderwerping aan militarisme, nationalisme en liberalisme bezegeld.

Aan het bovenstaande kunnen we gevoegelijk de uitslag van de Kamerverkiezing van j.l. Donderdag in Amsterdam IX vastknoopen, wijl ook die uitslag de volkomen afhankelijkheid der Arb. Partij van de hoge bourgeoisie aantoonde.

Uitgebracht zijn 13,439 stemmen; dus iets meer dan de helft van de 24,967 kiezers zijn slechts opgekomen. De volstreekte meerderheid bedroeg 6770. Van den Tempel van de S. D. A. P. kreeg 7121 stemmen; de anti-revolutionair De Vlucht 5897; Wijnkoop 421 stemmen. Gekozen werd dus Van den Tempel.

Ter vergelijking diene dat Vliegen bij de herstemming in 1913 11,038 stemmen op zich vereenigde; en dat, zelfs Van Kuykhof, die bij de jongste Raadsverkiezing het tegen De Vlucht aflegde, bij de herstemming nog 7589 stemmen erlangde.

Stellen wij daarnaast dat onze kandidaat Wijnkoop bij de Kamerverkiezingen van 1913 slechts 127 stemmen op zich vereenigde, dan ziet men hoe ondanks alles de kracht der S. D. P. begint toe te nemen. En dat er ook vastheid zit in die kracht, moge blijken uit het feit, dat Luteraan bij de jongste Raadsverkiezing in hetzelfde distrikt 404 stemmen op zich vereenigde.

Letten we er nu op dat Van den Tempel thans ondanks het harde werken onder de moderne vakarbeiders en de daadwerkelijke steun van de Regeeringspartijen nog geen 400 stemmen boven de volstreekte meerderheid bleef, dan zien wij, dat eenerzijds de Arb. Partij in het grootste arbeidersdistrikt des lands met handen en voeten gebonden is aan de liberalen, anderzijds de revolutionaire arbeiders, de S. D. P. vooraan, als onze partijgenooten van nu af aan maar werken willen, de doorslag geven tusschen de reformistische en de christelijke arbeiders-demagogie. Wp.

Tegen de Honger.

Op de vergaderingen, Dinsdag te Amsterdam gehouden, werd de volgende resolutie der S. A. V. aangenomen:

De openbare protest-vergadering tegen de voortdurende stijging van de prijzen der levensmiddelen, gehouden op 26 Oct. te Amsterdam in d'Geelvinck en Handwerkersvriendenkring, zich aansluitende bij

de agitatie van het Landelijk Komitee der Samenwerkende Arbeiders-Vereenigingen (S. A. V.) tegen de duurte vooral van brood, vet, aardappelen, melk, groenten, peulvruchten, brandstoffen enz.;

erop wijzende dat ten gevolge van de imperialistische wereldoorlog, ondanks het in Augt. 1914 gesproken woord van de Minister Treub, dat niemand hongervlijden zal, ook in Nederland zelfs door de werkende arbeiders honger wordt geleden;

voorts wijzende op de stijging der prijzen tijdens de oorlog met 20-30% en meer, en op het feit dat deze hongersnoodprijzen en de uithongering ten gevolge ervan niet noodzakelijk zijn;

dat immers de voornaamste reden, van de duurte in Nederland-zelf ligt, en niet in het buitenland, en wel in de woeker en de speculatie in de uitvoer en in het vasthouden van de voor het volk noodige levensmiddelen-voorraden, vooral door de grootere boeren, de tusschenhandel en het handelskapitaal, die volgens een berekening te zamen daardoor reeds duizend miljoen gulden extra-winst hebben gemaakt tijdens de oorlog;

eischt van de Regeering en van de Staten-Generaal, zooals dat door de Samenwerkende Arbeidersvereenigingen steeds sinds het begin van den oorlog geëischt wordt, dat het arbeidende volk onmiddellijk van goede en goedkope levensmiddelen worde voorzien;

dat derhalve de uitvoer van de noodige levensmiddelen onverwijld en daadwerkelijk worde verhinderd, en dat deze uitvoer-verboden strikt worden gehandhaafd, en dat er overigens maatregelen worden genomen die de prijzen der levensmiddelen voor het arbeidende volk wederom terugbrengen hoogstens op het peil van voor den oorlog, dus van Juli 1914;

en dat de Regeering en de Staten-Generaal er voor zorgen dat deze maatregelen door de Burgemeesters en de andere ambtenaren met de meeste gestrengheid worden doorgevoerd;

eischt tevens van de Regeering en de Staten-Generaal dat zij ervoor zorgen dat door het doen uitvoeren van nieuwe productieve werken aan de werkloosheid ten gevolge van de oorlog en van het ontbreken der grondstoffen wordt tegemoet gekomen;

eischt ten slotte maatregelen ter bestraffing van al degenen die nog langer door woeker, speculatie en het vasthouden van voorraden, of door begunstiging daarvan, of door nalatigheid en het oogluikend toelaten, de honger van de arbeiders, hun vrouwen en kinderen veroorzaken;

deze eischen ter kennis te brengen van de Regeering en van de Staten-Generaal, en verzoekt alle plaatselijke organisaties haar adhaesie aan deze eischen te betuigen en deze eveneens ter kennis te brengen van beide genoemde Staats-colleges te brengen.

Uit het leven der Landweersoldaten op een fort in de Zaanstreek.

Een landweerman schrijft ons:

Woensdagavond werd het bekend: „ze hebben hem weer“. Ieder soldaat, ja alle soldaten en meerderen waren er vol van. U moet n.l. weten, dat die „hem“ een landweersoldaat is, die eenige maanden geleden van verlof niet was teruggekeerd, een veertien dagen geleden was opgebracht, door de officier die met het onderzoek belast was naar de krijgsraad werd verwezen en nu op het fort in voorloopige hechtenis zat. Toen . . . brak hij uit de provoost . . . de provoost die gesloten was met een 10 cents hangslotje, ergens op de markt in Amsterdam gekocht.

Dus nu, lezer, weet u wie die hem is. Donderdagmorgen werden de grootste, dikste en zwaarste onderofficier en dito soldaten (3 in getal) uitgezocht om die „shurk“ uit Amsterdam te halen, die daar op een der politie-bureaux op hem zat te wachten. Dan werden er twee timmerlieden met den meesten spoed aan het werk gezet, die voor het raampje van het hok waar de misdadiger in moest zitten, zware planken moesten timmeren, om ontvluchten voor de tweede maal te voorkomen. Het raampje is hoogstens 60 x 40 c.m. en de eenige ventilatiekoker van dat hok. Deze, door ons allen bewonderde, versterking was voor den middag gereed. Eindelijk, tegen 1 uur 's middags, daar zagen wij de ware misdadiger naderen, geboeid tusschen de vooromschreven gewapende soldaten. De beruchtste misdadiger had niet meer bekijks kunnen hebben en niet zwaarder bewaakt kunnen worden dan dat landweersoldaatje.

's Middags om drie uur, met de nieuwe wacht, werd deze versterkt van 9 man op 21, ook alweer om ontvluchten te voorkomen. 3 Man krijgen post voor het hok waar de gevangene inzit. Deze drie worden om het uur afgelost, en dan moet de wacht-

commandant het hok ontsluiten om te laten zien dat de vogel er nog is, want zoo hij mocht ontsnappen krijgt de wacht voor het hok 14 dagen provoost.

Men begrijpt hoe de bezetting van ons fort over deze geschiedenis gesticht is. Niet enkel de uitbreiding van de wacht die ons natuurlijk een aanmerkelijk deel van onzen vrijen tijd ontnemt, maar ook de behandeling van één onzer „wapenbroeders“ nog erger dan een beest. Zoo heeft de commandant geweigerd die man te laten luchten (iedere gestrafte mag een uur per dag zijn hok verlaten om wat versche buitenlucht in te ademen); hem is zelfs zijn eigen verzoek om geboeid te mogen luchten geweigerd. Hij mag wel in een ander hok, ten tijde dat de bewoner daarvan lucht, daarin zijn versche lucht happen! Zoo mag hij ook niet van ondergoed verwisselen. Mijn vraag is nu, heeft deze „miniatuur-heerscher“ (al is het maar van een fort) als onze commandant het recht iemand, die wegens desertie nog maar in voorarrest zit, zoo te behandelen? Voor deze gevangene zal het een opluchting zijn, wanneer hij eindelijk voor den krijgsraad komt en gestraft zou worden, want een gewone, zelfs cellulaire gevangene heeft het nog oneindig veel beter dan deze in voorarrest zittende landweersoldaat.

Van de Afdeelingen.

Leiden. De cursusverg. waar v. Ravesteijn spreekt over Vaderlandsliefde is vastgesteld op Donderdag 4 Nov. Alle partijgenooten moeten ijverig met kaarten werken, die bij den secretaris, Wielmakersst. 15 te krijgen zijn.

Advertentiën.

Eerste klas Heerenkleeding naar Maat.
BILLIJKE PRIJZEN.

Aanbevelend, R. CHAITOW. Plant. Muidergracht 43¹¹, A'dam.

Revolutionair Socialistische Vereeniging.

Groote Openbare Vergadering
op **ZONDAG 31 OCTOBER e. k.** in
Frascatie, O. Z. Voorburgwal 304,
des middags ten één uur.

SPREKERS:

Ds. M. C. van Wijhe, Henriëtte Roland Holst

en een buitenlandsch socialist, wiens naam om begrijpelijke redenen nog niet bekend kan worden gemaakt.

ONDERWERP:

De Oorlog, de godsvrede en de Internationale Conferentie te Zimmerwald.

Toegangsprijs 10 cent. Debat vrij. Werkeloozen vrij.

Soc. Dem. Partij, Afdeling Den Haag.

Openbare Cursusvergadering
op **Donderdag 4 November 1915,** des avonds 8^{1/2}
uur, in het Gebouw „Unitas“, Prinsesstraat 44.

Spreker: **D. WIJNKOOP.**

Onderwerp: **Volkswapening of Individu-ele Dienstweigerings.**

Toegang 10 cent. Debat vrij.

„HET VRIJE WOORD“

Algemeen Onafhankelijk half-maandelijksch Orgaan,

verschijnt te Semarang, Nederlandsch Oost-Indië.

Redactie: A. BAARS, H. SNEEVLIET en D. J. A. WESTERVELD.

Administratie-adres: A. P. DEKKER GROOT, Karreweg 105, Semarang.

Abonnementsprijs f 1.50 p. 3 maanden.

Korrespondentie. Aktie Hengelo; Belastingen en andere stukken volgend nummer.